

vegen / al grec que ve a escometre-la, llampec en la *fosc*, / a la ciutat ciclòpea s'acosta, hont remoregen / com roig exam, al veure robar ses bresques d'or», *Atl.* (148), «lo pi, que flamereja de l'hèroe als dits, s'apaga, / únic estel qu'eix vespre d'horror al front tingué, / y en la *fosc* palpable d'Egipte tot s'amaga, / com si apagàs los astres del cel qui 'ls encengué», *Atl.* vi, 56c. *Fosquedat* [Lacav.], «tot s'umple de tenebres y negra *foscadat*» en l'escalborn de l'*Atl.* de 1867 (vi, 56b); «l'estudiant seguí sa conquesta per les *fosquedats* dels carrers», Noller (*Pap.*, 211). *Fosquesa*.

Fosquejar [Belv.] «*fosqueja*, plou y lo vent no para», EmVilanova (*Del meu tros*, 172), «En Joanet arriba a casa seva, la Cluella, que ja *fosquejava*», Bosch de la Tri. (*Lena*, 27).

Enfoscar ant., Llull: «plorà fortment l'Amant, e dix que, per massa plorar, s'*enfoscha* la vista de sos hulls, e s'esclareix sciència en los hulls de son enteniment» (*Blanq.*, *NCl.* ii, 152, 25), però normalment *enfosquir*, que també és medieval: «après castigava als cavallers ab paraules llaugeres, que no volguessen *enfosquir* la cavalleria gloriosa ab avalot e ab sedicions», JoMartorell (*Ag.* ii, 107); avui sembla ser general (cat. central; mall., *DFgra.*), si bé a Men. sembla que tant es pot dir *afosquir* com *enfosquir* («*enfosquir* se diu per *afosquir*», Ferrer Ginart, *Rond. de Men.*): «per dissort seva, si'l cel s'*enfosquia*, s'acalaria la terra», Noller (*Pap.*, 210), «s'*enfosquí* 'l cel», «s'anava *enfosquint*: un raig de sol xardorós escorrie's pels conreus», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 7, 58); *enfosquidor*; *enfosquiment*; *desenfosquir*. *Enfosqueir*. «*Enfosquet*: a l'hora baixa; entrada de fosca; també es diu *en fosquet*», Ferrer Ginart (*Rond. Men.*, 218). *Enfoscant*; *enfoscació*; *enfosques*.

Foscam. *Foscusseu*. *Fosquenc*. *Fosquera*. *Entrefosc*. *Refosc*.

Ofuscar [Belv.; *ofusquir* Lacav.], pres de ll. *offuscare* id.; *ofuscació* [Belv.], *ofuscador*; *ofuscament*.

Fosfat, *fosfatar*, V. *fòsfor* *Fosfèn*, V. *foto-* (FÒS-FOR)

FÒSFOR, pres del gr. *φωσφόρος*, adj., 'que porta la llum, que fa llum', cpt. de *φῶς*, *φωτός*, 'llum' i *φέρω* 'jo porto'. □ 1.ª doc.: *fòsforo* Belv., Lab. 1839.

DERIV.: *Fosfòric* [Lab. 1839]. *Fosforenc*. *Fosforar*; *fosforejar*. *Fosforescent* [DOrt.], -*escència* [DOrt.]. *Fosfat* [1868, *SLiCosta*]; *fosfatar* [id.], *bifosfat*. *Fosfur*. *Fosfit*; *bifosfit*. *Fosforejar*. *Fosforita*. *Fosforós*. *Fosforitzar*, -*ització*. *Fosfina*. *Fosfoni*. *Perfosforat*.

CPT. en *fosf-*, *fosfo-* (DFa.); *fosfamina*. *Fosforoscopi*.

Compostos de *φῶς*, *φωτός*. *Fotografia* [Lab. 1864, no 1839]; en francès i en anglès el mot està en ús des de 1839, any de la invenció (veg. el N. E. D.), però fins als començos del darrer terç del segle estigueren més divulgats *daguerr(e)otip*¹ i -*típia*, després caiguts en desús en abandonar el procediment primitiu; *fotogràfic* [Lab. 1864], *fotografiar* [id.]. *Fotogrametria* (Fontserè, addició al DOrt.). *Fotocòpia*; fo-

tocopiar. *Fotofòbia*. *Fotofon*. *Fotogènia* [1868, *SLiCosta*]; *fotogènic*. *Fotòmetre*; *fotometria* [*SLiCosta*]; *fotomètric*. *Fotosfera* [id.]. Des del descabdellament de la fotografia, s'han creat altres compostos amb *foto-*, on en realitat aquest element és una forma abreujada de *fotografia*: *fotogratat*; *fotolitografia*; *fototípia*. *Fotogènic* en el sentit (DFa.) 'que sol sortir bé en ser fotografiat'. *Foto* f. [DFa.], abreujament de *fotografia* 'estampa fotogràfica'. *Fosfèn*, cpt. de *φῶς* amb *φαίνω* 'jo aparec'. *Fòtic* derivat de *φῶς*; *afòtic*, *afotista*.

¹ Coromines, *Silèn*, cap. v, O. C., 31a, 33b, 312, 313.

¹⁵ *Fosquedat*, *fosquejar*, *fosquejant*, *fosquina*, V. *fosc*

FOSSA, del ll. *fōssa* 'excavació', 'fossa', 'tomba', 'canal', pròpiament participi de *fōdĕre* 'cavar'. □ 1.ª doc.: Llull.

²⁰ En aquest, tant en l'acc. 'clot, bòfia', com en la de 'tomba cavada'. 'Clotada profunda, abisme': «a suplicació de la Mare del Fill de Déu --- jo he trobat aqueixa gràcia singular, per ventura no la trobaràs tu; e molts, confiats en açò, porien caure en la *fossa* de què jo són escapat. —Quina és la *fossa*, Senyor? —Infern —dix ell», BMetge (*Somni*, *NCl.*, 68.24). «Cor de bon hom és *fossa* de secret» ('el secret queda enterrat si un té bon cor'), Jafuda, 90. «Lo rey de Frisa e lo rey de Pollònia --- encontraren-se ab lo duc de Bavera e ab lo duc d'Estalric --- dinaren-se tots ab molta consolació, e foren servits abundantment de totes les coses pertanyents a tals senyors; e tant com en Roma aturaren menjaren ensems; e après, fins que-ls posaren en la *fossa*» (*Ag.* i, 189; *Riq.* ho canvia en «lo *fossar*», p. 152); «la *fossa*: scrobs, *fossan*», cf. «la sepultura: sepulcrum», OPou (*ThPu.*, 242). I així ho retrobem en Verdaguer, amb predomini de l'acc. 'tomba': «lo creuen ja entre penyes colgat, com en sa *fossa*, / quan de l'enuig la flama llempguejà en son ull, / y ab quatre colps de clava los volca y los destroça, / com terroceda d'aspres goret lo pas del trull», *Atl.*, 58; «xis-clets d'esgarriñana, renecs, ays, cridadiça, / veus tristes de la *fossa*, veus dolces del breçol, / fan chor ab lo ferèstec rugit y udoladiça / ab que 'ls boscatges ploren la llum del darrer sol», *Atl.* (58, 136).

⁵⁰ Fins avui encara mot d'ús general, especialment per al clot mortuori, però sobretot en toponímia i genèrics toponímics, també en l'acc. general. El val. Carles Ros (*Adages y Refranys*, a. 1736, p. 212): «*fossa*: quando caba con los ozicos el puerco; *fossa*: la sepultura». Cap dalt de la Serra del Verd ensenyen a Tuixén la «*fōsā* de la criatura» explicant que el llop se n'hi va emportar una i va devorar-la (1964); la *fōsā* de l'Esquirol és una clotada en el terme de Navès; *Les Fosses*, masia i molí a l'entrada del Sorreigs, entre el terme de Sant Boi i el de Sant Martí de Sobremunt, on el riuet passa uns 120 metres per sota dels dos vessants, bastant acostats l'un a l'altre. La pronúncia amb *o* oberta sembla ser general a les Illes, P. Val. i ross., i molt dominant en el Princ.; a mi m'és